

Łużyczenie – krewniacy sienkiewiczowskiej Ligii?

21 czerwca 2009

Pewnie nie ma osoby, która by nie oglądała bądź nie czytała powieść „Quo vadis” Henryka Sienkiewicza. Zapewne również wszyscy podziwiali piękną Ligę, lecz nie wszyscy pamiętają ze szkoły średniej, iż w zamyśle Sienkiewicza Ligia była . pra-Polką, a według pewnych teorii nawet pra-Łużyczanką.

LIGIA – CÓRKA BARBARZYŃSKIEGO WODZA

Przypomnę więc, iż akcja powieści toczy się w II połowie I wieku, zakończeniem jest męczeńska śmierć Piotra w 67 roku n.e. Sienkiewiczowska Ligia była córką króla Lugiów, barbarzyńskiego ludu żyjącego na północ od Karpat. Sienkiewicz zaczerpnął do swej powieści wątek historyczny tj. walki Lugiów ze Swebami (Kwadami). Lugiowie napadli na króla Kwadów Wanniusza, pragnąc zdobyć jego bogactwa (a więc na Morawy). Sienkiewicz napisał, iż Rzymianie (wódz Ateliusz Hister, w imieniu cesarza Klaudiusza), chcący zachować pokój przy swoich granicach, zażądali od Lugiów, aby przyrzekli, że nie przekroczą granicy rzymskiej. Lugiowie zrobili to dając zakładników na potwierdzenie, w tym córkę wodza. Po śmierci jej ojca, który zginął w walkach ze Swebami, pozostała już w Rzymie. Imię Ligia miało zostać nadane przez Rzymian, a prawdziwe imię jej – Kallina (czyli po prostu Kalina). O jej pięknie świadczyła wypowiedź Petroniusza – ” Dziwny to dom tych Plaucjuszów.. Przez kilkanaście dni nie wiedziałem, że mieszka w nim bóstwo. Aż raz o świcie zobaczyłem ją myjącą się w ogrodowej fontannie. I przysięgam ci na tę pianę, z której powstała Afrodyta, że promienie zorzy przechodziły na wylot przez jej ciało. Myślałem, że gdy słońce zejdzie, ona rozpułynie mi się w świetle, jak rozpuływa się jutrzienka.”

LUGIOWIE – TAJEMNICZY LUD

W polskiej historiografii dotyczącej Ligiów (Lugiów) pojawia się jednak również wątek łużycki. Kim jednak byli owi Lugiowie? Lud ten po raz pierwszy pojawił się na kartach historii dzięki zapiskom Strabona, greckiego geografa, w 63 roku n.e.. Otóż w okresie tym opisuje ich jako „wielki lud” (mega ethnos), podbity przez czeskich Markomanów (w 8-19 roku n.e.), wyraźnie dając do zrozumienia, iż nie był to lud swebski (musiało to zajść na początku n.e. gdy Markomanami rządził Marbod, wychowany w Rzymie). Lud ten zajmował przede wszystkim dzisiejszy Śląsk i Małopolskę, być może też Wielkopolskę. Kolejny historyk rzymski Tacyt (II poł. I w. I ćw II), pisze iż na północ od nieprzerwanego pasma gór (identyfikowanych z Karpatami-Sudetami-Rudawami) „najobszerniejsze dzierżawy zajmują Lugiowie” (Lugiorum – ziemia Lugiów), którzy dzielą się na wiele szczepów (np. Hariów, Helwekonów, Manimów, Elizjów, Nahanarwałów), a „imię Lugiów najszerzej pobrzmiwa” na północ od Gór Swebskich (Sudetów, Rudaw). Wiemy, z historii Tacyty, iż plemię Lugiów napadło na lud Kwadów na Morawach z północy około 50 roku n.e. Lud ten kolejny raz w dziejach pisanych występuje w końcu II wieku n.e. Wówczas zostali wymienieni przez Ptolemeusza z Aleksandrii jako Lougoi , Lugii, Lutii. Według niego w skład federacji Lugiów wchodziłi Omani , Diduni oraz Buri. Didunów lokalizuje się na zachód od źródeł Wisły, natomiast Burów gdzieś u źródeł Wisły, a być może i w płn, Słowacji (byli sojusznikami Rzymian w walkach przeciw Markomanom). Inny grecki historyk Dion Kasjusz pisał, iż w roku 91/92 n.e. Lugiowie weszli w sojusz z Rzymianami przeciwko czeskim Markomanom i morawskim Kwadom. Cesarstwo przysłało na pomoc Lugiom oddziały pomocnicze swych wojsk. Jest to jedyna wzmianka historyczna o pobycie wojsk rzymskich na terytorium dzisiejszej Polski. W 99 roku n.e. razem z Dakami i Jazygami walczyli przeciw cesarzowi Trajanowi. Później razem z Jazygami walczyli przeciw Markowi Aureliuszowi, zapewne gdzieś na Słowacji (ok. 175 n.e.). Przez długi okres była cisza piśmienna na temat Lugiów, wynikająca zapewne z ich identyfikacją z plemionami wandalskimi (Silingami i

Hasdingami). Lugiowie pojawiają się w pocz. III wieku lub IV w. n.e. na mapach jako Lupiones-Sarmatae (Lugiowie sarmaccy). Po raz ostatni nazwa ta została wymieniona w V wieku n.e. przez Greka Zosimosa, przy czym miał ona na myśli już nie federację plemion, lecz wyraźnie jeden lud. A więc dał pośredni dowód, iż najpierw istniał lud Lugiów, który rozciągnął swą nazwę na inne plemiona, narzucając nazwę konfederacji plemion. Zosimos wymienia Lugiów w wojnie przeciw cesarzowi Probusowi, który pokonał ich w bitwie w 277 roku nad Renem, i pojmał ich wodza Semnona. Semnoni to nazwa ludu germańskiego zamieszkującego do V w. n.e. tereny nad śrd. Sprewą- a więc na płn. od Łużyc. Jednak Zosimos wyraźnie pisał, iż Lugiowie byli ludem germańskim, co jednak nie zniechęciło wielu historyków polskich, gdyż niejednokrotnie w starożytności i średniowieczu uznawano Słowian za Germanów z uwagi na podobny, osiadły tryb życia.

CZY LUGIOWIE TO ŁUŻYCZANIE?

Było wiele teorii językoznawców wyjaśnienia nazwy Lugiów, tacy polscy językoznawcy jak Mikołaj Rudnicki czy Tadeusz Lehr - Spławieński udowadniali, iż jest to nazwa słowiańska. Polscy językoznawcy widzieli w tej nazwie pospolite praszowieńskie słowo – lug czyli bagnista łąka, a w języku polskim – łęg. Stąd owych Lugiów tłumaczono jako skrót od słowa Lugjanie i w prosty sposób przenoszono nazwę na znany jej współczesny odpowiednik – Łużycanie. Również kroniki mówią o krainie zwanej Lugoi lub Lutoi czyli Lug-ika – Łużyca. Paweł Szafarzyk, czeski historyk XIX -wieczny, z kolei uważał, iż nazwa ta została przeniesiona na Łużyce przez Lugiów i tu się ostała do dnia dzisiejszego. Nazwa ta miałaby być zdrobnieniem od słowa Łuhy , a więc Łużica to Mała Lugia. Równoznacznie do tej nazwy stosowano inne określenie – Lutii, co również ma odpowiednik w językach słowiańskich ljut- oznaczający dokładnie to samo (dla przykładu wiele rzek nosi nazwę typu Lubiąża, Lucień, Lutynia, Ługa, itd.). Podobne znaczenie zawiera też łacina, w której „lutum” oznacza błoto. Niektórzy

autorzy nawet wprost uważają, iż „Lugii” jest bezpośrednią łacińską transkrypcją wyrazu – „Ludzie” . U Ptolemeusza Lugiowie mieli mieszkać obok Burgundów, a wiemy dzisiaj , w tym dzięki archeologicznym badaniom, że Burgundzi mieszkali wówczas na Ziemi Lubuskiej (kultura luboszycka), a więc bezpośrednio na północ od Łużyc. Niemieccy historycy podawali germańską etymologię, w której „lugja, luggi” znaczy „kłamliwy” (a więc „Lud Kłamców”). W językach celtyckich z kolei „luige” znaczy przysięga, sojusz. Również istnieje słowo celtyckie – Lug, oznaczające boga Słońce. (miasta celtyckie Lyon, Luguvalium, Lugio) oraz bardzo ciekawa nazwa starożytnej osady Lugidunon, lokalizowanej w ok. Mużakowa nad Nysą Łużycką lub w okolicy Legnicy-Głogowa. Stąd teoria, iż początkowo plemię celtyckie mieszkające na Dolnym Śląsku dało początek wieloetnicznej konfederacji, a z czasem samo uległo germanizacji. Natomiast spora grupa polskich historyków uważała, iż Lugiowie byli ludem słowiańskim, który od I-II wieku n.e. uległ naporowi ludów germańskich. Dziś przeważa teoria celtyckości tego ludu, który stworzył konfederację plemion celtycko-germańskich, której przyczyną powstania było kontrolowanie szlaku bursztynowego. Natomiast dzisiejsza nazwa Łużyc, o ile nie wynika wprost z języka słowiańskiego, mogła zostać przejęta przez Słowian, którzy wchłonęli resztki pierwotnych Lugiów.

Autor: Tomasz Bernacki

Zdjęcie z planu filmowego „Quo Vadis?”

Źródło: [Pro Lusatia](#)